

Realisme gaf doorslag bij oplossing cao-conflict

De cao-strijd 1986 nadert zijn ont-knoping. Met het tot stand komen van compromissen in de metaalindustrie en bij Akzo kwam een eind aan de stakingsacties. De uitkomst is niet bepaald als een overwinning van de vakbeweging te beschouwen. Er kwamen immers geen cao-afspraken tot stand op basis van de 36-urige werkweek. Collectieve arbeidstijdverkorting lijkt voorgoed achter de horizon verdwenen.

De tegenstellingen tussen werkgevers en vakbonden werden doorbroken doordat het realisme de overhand kreeg op de ideologie, die achter de adv-strategie van de vakbonden schuil ging. De vakbonden kozen eieren voor hun geld, toen het mogelijk bleek met de werkgevers afspraken te maken over totale pakketten werkgelegenheidsafspraken die bij elkaar waarschijnlijk meer banen opleveren dan verdergaande arbeidsduurverkorting.

Als er in de afgelopen weken werkelijk een strijd om de macht is gevoerd dan moet de vakbeweging als de grote verliezer worden beschouwd. Commentatoren komen gemakkelijk in de verleiding om de confrontatie tussen vakbonden en werkgevers in de industrie in dit licht te bezien. Het was trouwens de Industriebond FNV zelf die het voortbestaan van de vakbond als inzet van de strijd in het geding bracht. Op deze grond werden de leden gemobiliseerd. Dick Visser, de voorzitter van de Industriebond FNV, sprak over een dreigende breuk in de arbeidsverhoudingen waarbij de positie van de vakbeweging op het spel zou staan.

Zijn grote tegenspeler, de voorzitter van de FME, ir. W.J. ter Hart, gaf hem gelijk. Hij is van mening dat de rol van de vakbeweging sterk zal veranderen. De kern van het conflict was ook in de visie van Ter Hart de plaats van de vakbeweging. In dit perspectief gezien kunnen ook de werkgevers niet als de eigenlijke overwinnaars worden beschouwd. Er worden immers nog steeds collectieve arbeidsovereenkomsten gesloten waarin de vakbonden partij zijn. Dit lijkt een open deur, zo niet een trivialeit, maar niet als we

ook Ter Harts managers-filosofie au fait nemen.

Hij verkondigt immers al lang de opvatting dat de cao van karakter moet veranderen. Naar zijn mening moeten de sociale partners de consequenties trekken uit de maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. Die ontwikkelingen gaan gepaard met een minder homogene bedrijfsbevolking, beter opgeleide en mondiger werknemers en een tendens naar individualisering. Deze feiten moeten volgens Ter Hart ook in de bedrijfstak-cao tot uitdrukking komen. Onderwerpen als arbeidstijd en de op het bedrijfsresultaat afgestemde beloning dienen in zijn visie in de ondernemingen te worden vastgesteld. Daarover dient naar zijn mening niet met de vakbond te worden overlegd, maar met de ondernemingsraad. De botsingen die zich ongelukkigerwijs nog altijd voor doen tussen werkgevers en werknemers verklaart hij uit de zijns inziens collectivistische opstelling van de bonden.

Toen de Industriebonden van FNV en CNV afstapten van hun eis om de arbeidstijd met 2,5 procent per jaar te verkorten en daarvoor in de plaats stelden dat de werkgelegenheid bij elke onderneming met 2,5 procent moest stijgen, zag de toponderhandelaar van de metaalwerkgevers dat als een aantasting van de autonomie van de onderneming. Hij beschouwde deze weg in feite als een arbeidsplaatsenovereenkomst voor de hele bedrijfstak. Volgens Ter Hart zou dat een ontwikkeling zijn die indruist tegen de arbeidsverhoudingen die hij voor ogen heeft. Naar zijn mening gaan we immers juist een tijd tegemoet dat we in een cao minder belemmerende (lees: collectieve) bepalingen moeten hebben. De cao zou in zijn opinie een beperkter, meer beschermend karakter moeten krijgen, beschermend voor de concurrentiepositie van de onderneming wel te verstaan.

Visser had dus gelijk: het ging inderdaad om het instituut van de collectieve arbeidsovereenkomst zelf en de rol die de vakbond daarin speelt als collectieve-belangenbehartiger. Wanneer we Visser en Ter Hart kunnen be-

schouwen als de protagonisten van twee tegengestelde ideologieën, dan moeten we tot de conclusie komen dat zij hun conflict niet hebben uitgevochten. Zoals gewoonlijk eindigde de confrontatie in een compromis, want ook ondernemers en vakbondsbestuurders moeten zien verder met elkaar te leven. Ze zijn zo vevandig geweest het niet op een uitputtingsslag te laten aankomen.

De opheffing van de ontstane patstelling in de bedrijfstakken werd voorafgegaan door een nieuw akkoord op centraal niveau. In feite bevestigden de centrale organisaties van werkgevers en werknemers in de Stichting van de Arbeid, al ruim een maand eerder tot stand gekomen aanbevelingen die door vier werkgroepen waren opgesteld na intensief overleg. De FNV stond echter op het standpunt dat aanbevelingen aan cao-partijen over de problematiek van de langdurig werklozen en scholingsactiviteiten geen zin hadden, zolang de werkgevers in de cao-onderhandelingen verdere herverdeling van arbeid blokkeerden. Het Verbond van Nederlandse Ondernemingen (VNO) wees deze verbinding met het lopende cao-overleg af, omdat het vond dat de discussie niet op centraal niveau thuishoort, maar een zaak is van cao-partijen.

Pas toen er uitzicht op een doorbreking van de impasse aan het cao-front ontstond, bleek het mogelijk de vier rapporten die de werkgroepen van de Stichting van de Arbeid hadden opgesteld als uitvloeisel van het in november vorig jaar gevoerde overleg weer te bespreken. In dit centraal akkoord kiezen de sociale partners voor een pakket van maatregelen ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid en de problematiek van de moeilijk plaatbare werklozen. De aanbevelingen moeten een extra bijdrage leveren aan het beleid, gericht op economische groei, op voortgaande herverdeling van werk en op het oplossen van knelpunten op de arbeidsmarkt.

De opvallendste passage in het slotcommuniqué is dat alle partijen – sociale partners en kabinet – zich voor de doelstelling uitspreken om „langs een veelheid van wegen” te streven naar het terugdringen van de werkloosheid beneden de 500.000 in 1990. Dit is door sommige commentatoren een nogal vage uitspraak genoemd. Zeker, de wegen waarlangs dat doel moet worden bereikt worden niet concreet aangegeven. Maar wel moet bedacht worden dat de drie partijen zich op een kwantitatief aangegeven doelstelling hebben vastgelegd. En dat is nog niet eerder voorgekomen.

Zo beschouwd is het nieuwe centrale akkoord een succes voor de vakbeweging. Weliswaar speelde de FNV daarmee het kabinet-Lubbers in de kaart dat zijn regeerperiode kan afsluiten met een fraai sociaal akkoord, maar dat was een politieke afweging die Hans Pont, de voorzitter van de nauw met de PvdA verwante vakcen-

trale, niet wenste te maken, omdat hij zich zelf in de eerste plaats ziet als belangenbehartiger. Het zakelijk realisme gaf de doorslag bij het vinden van een consensus waarmee de werk-

gelegenheid beter is gediend dan met een uitzichtloos gevecht om een ideologisch geladen doelstelling.

A.F. van Zweeden